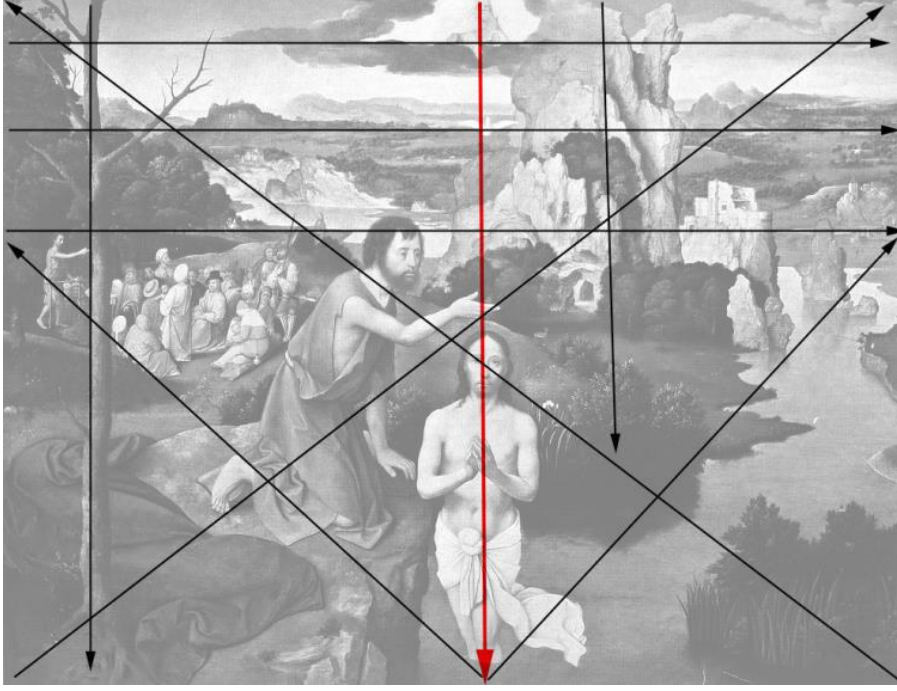

16. YÜZYIL FLAMAN OKULU

16. yüzyılda Flaman'daki toplumsal değişimler ve sosyo-ekonomik etmenler, İtalyan Rönesans'ının etkilerinin ortadan kalkmasına ve Brüksel, Anvers ve Malines gibi kentlerin güçlenerek sanatta söz sahibi olmasında etkili olmuştur. Bu dönem toplum yapısındaki değişimler, din kurumunun el değiştirmesi ve ticari ilişkilerle gerçekleşmiştir. Martin Luther'in (1483-1546) öncülüğünü yaptığı tanrı ile kul arasındaki aracı kurumu ortadan kaldıran görüş, Ortaçağ'dan beri süre gelen dinsel baskıları hem toplum üzerinden hem de sanatsal açıdan ortadan kaldırmıştır. Roma Katolik kilisesinin katı ve tutucu dayatmasına bir karşı çıkış olarak akılcı ve özgür düşüncüyü savunan bu reform hareketi Protestan kilisenin kurulmasına da öncü olmuştur. Ayrıca Kuzey Avrupa'nın önemli bir liman kenti olan Anvers'in deniz ticaretiyle güçlenerek burjuva sınıfını yaratması sosyo-ekonomik yapıdaki değişimleri hızlandırmıştır. Böylece Akdeniz ülkeleriyle olan ticari ilişkiler sanatsal etkileşimlere de zemin hazırlamıştır. Bu nedenle yüzyılın ortalarına doğru Anvers, Flaman sanatının en güçlü kenti olmuştur.

Kilisenin baskılarının ortadan kalkması ve burjuvanın sanatı desteklemesi sonucu, Flaman Okulu sanatçılarının yansıttığı gerçeklik, özellikle Floransalı sanatçıların yapıtlarına göre daha akılcı ve doğaya yakın bir anlatım ortaya koymuştur. Bu sanatçılar dinsel konuların yanı sıra çoğunlukla günlük yaşam sahnelerini yansıtan tür resmi, manzara ve portre konularına ağırlık vermişlerdir. Bu dönemde Massys (1466-1530), Patinir (1480-1524) ve baba P.Bruegel (1525-1569) sıradan insanın yaşamını anlatan konularla gerçekliği yansıtan doğalcı ve özgün tavırlarıyla öne çıkmışlardır. Bu sanatçılar dini konuları bile yüceltmeden sıradan olaylar gibi ya da eleştirel bir dil kullanarak yorumladıkları eserleriyle İtalyan sanatçılardan ayrılmışlardır.

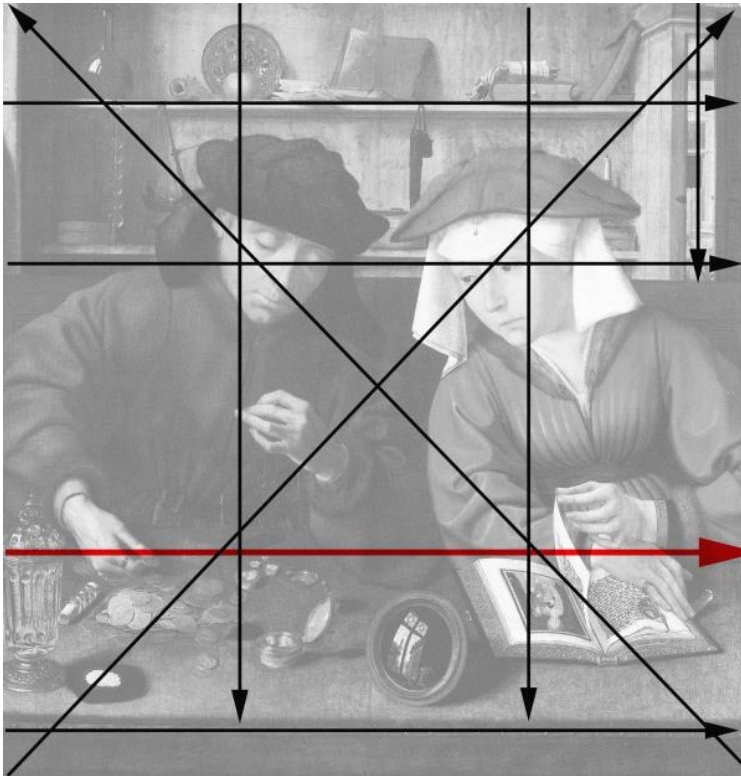

Patenier, "İsa'nın Vaftizi", ahşap üzerine yağlıboya, 59.5 x 77 cm, ?

Patenier "İsa'nın Vaftizi"

Patenier'in "İsa'nın Vaftizi" adlı resmi Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde sergilenmektedir. İsa'nın bacakları, resmin üst planında yer alan tanrı figürü, orta planda yer alan kayalıklar ve sol yarıdaki ağaç kadrajın dışında ve izleyicinin zihninde tamamlandığından açık kompozisyon düzenini açıklıyor. Konunun kendisinden çok manzaranın ön plana çıktığı bu resimde hem kuzey duyarlılığının izleri hem de sanatçının manzarayı ön planda tutan tavrı açıkça görülmektedir. Patenier'in İsa'nın Yahya tarafından vaftiz edildiği anı betimlediği dini konuyu günlük yaşamdan bir sahneymiş gibi yansıtmasında olay anına ilgi göstermeyen geri plandaki figür grubu etkili olmuştur. Diğer figürlerin İsa ve Yahya'nın arkasında olmaları, olaya kayıtsız kalmaları ve kendi aralarında kurulan bir olay örgüsüyle gösterilmeleri konuya sıradan bir olay izlenimi veriyor. Kompozisyondaki dikey ana yönü resmin üst kenarında yer alan tanrı figürü ve İsa oluşturuyor. Sol kenardaki ağaç ve orta planda yer alan kayalıklar dikey ara yönler olarak ana yönü güçlendiriyor. Ana yönü dengeleyen yatay ara yönler ise, ufuk çizgisi, tanrı figürünün üzerinde betimlendiği bulutun konumu ve sol kenarda ayakta duran figürle Yahya'yı da içine alan sağ kenarda bulunan kayalıkla verilmiştir. Yön dengesini tamamlayan diyagonal ara yön ise, sağ alt köşede yer alan bitki örtüsüyle başlayıp, İsa'nın elleri, Yahya'nın başı ve arka planda bulunan ağaç kütlesiyle devam ederek sol kenarda sonlanmakta. Bu yönü karşılayan ve izleyicinin bakışlarını tüm yüzeyde dolaştırarak merkezde toplanmasına yardımcı olan ters açılı diğer diyagonal yön ise, sağ alt köşede ağacın kökleri, Yahya'nın sağa doğru yönelmiş duruşu ve kayalık kütleyle verilmiştir. Ayrıca İsa'nın bacaklarından başlayarak ilk yatay yöne doğru devam eden iki ters açılı diyagonal yön İsa'nın bacaklarını işaret eden tepe noktasıyla ters üçgen form oluşturmaktadır.

Biçimsel yoğunluk ve renk etkilerinden kaynaklanan resmin ağırlık merkezi sol yarıda yer alırken, sağ yarıda kullanılmış olan mavi tonlar ve aydınlık alan hem renk zıtlığı hem de açık-koyu zıtlığı oluşturarak asimetric dengenin kurulmasında yardımcı oluyor. Soğuk renklerin ağırlıklı kullanıldığı armonide kırmızı, sarı ve turuncu tonlar renk uyumunu sağlamakta. Patenier, gün ışığından mümkün olduğunca yararlandığı betimlemede çizgisel yapının korunduğu kapalı formlar kullanmış. Poz vermiş izlenimi veren figürler durağan bir kompozisyon hissi verirken, İsa ve Yahya'nın sakin ve huzur dolu görünümü biçim-içerik ilişkilerini de güçlendiriyor. Patenier'in resimlerinin genelinde görülen konunun verilmiş biçimi özellikle peyzajlarıyla dikkat çeken kompozisyon kuruluşları özgün tavrını göstermektedir. Dini konulara ağırlık vermesine rağmen hikayenin çok fazla ön plana çıkmadığı ancak konunun geçtiği mekanın daha fazla önemsendiği izlenimi veren manzaralarıyla dikkat çekmiştir.

Massys, “*Banker ve Karısı*”, ahşap üzerine yağlıboya, 71 x 68 cm, 1514

Massys “*Banker ve Karısı*”

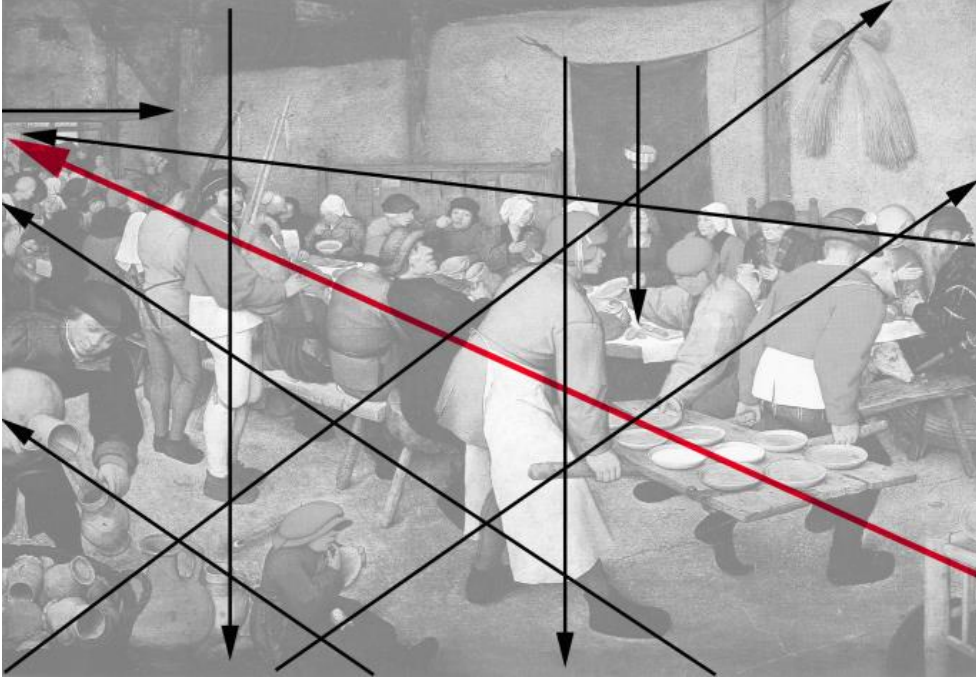
Paris Louvre Müzesi'nde sergilenen Massys'ın “*Banker ve Karısı*” adlı eseri Flaman Okulu'na özgü estetik değerleri ortaya koymaktadır. Özellikle masanın üzerindeki ayna ve arka planda bulunan açık bir kapı yardımıyla görülen sokak ve figürler hem detaycı anlatıma hem de derinlikli kompozisyon düzenlerine örnek oluşturmaktadır. Massys, resmin düzeninde açık kompozisyon tercihi yaparak hikayenin hem kadrain dışında hem de izleyicinin zihninde sonlanmasına olanak vermiş. Figürlerin yakın planda

betimlenmiş olması, masanın üzerinde bulunan aynadan yansıyan mekanın penceresi, pencerenin önünde resme bu ayna aracılığıyla dahil olmuş olan ve müşteri olduğunu tahmin ettiğimiz figürün portresi açık kompozisyon düzenini tanımlıyor. Açık kompozisyon düzeni ve arka planda verilmiş olan sokak ve figürler, ilk bakışta sınırlı bir yakın plan anlatımı gibi görülen kompozisyona doğal bir gerçeklikle ele alınmış detayların fark edilmesiyle birlikte zengin bir anlatım kazandırmaktadır. Ayrıca banker ve karısının arka planında yer alan açık kapıdan sokakta yürüyen figürlerin ve sokağın karşısında bulunan binanın görünümü resmin derinliğinin artmasını sağlıyor. Sanatçının detaylarla verilmiş olduğu teknik ustalığı metal, cam, kumaş, ahşap gibi dokular ve portrelerdeki ifadelerle güçlenmiştir.

Kare bir formatta düzenlenmiş olan kompozisyonun yatay ana yönü banker ve karısının duruşu ile verilmiştir. Ana yönü takip eden diğer yatay ara yönler; masa, portreler ve arka plandaki dolabın rafıyla oluşmakta. Figürlerin duruşu, arka plandaki kapı ve diğer elemanlar dikey ara yönler üzerinde konumlandırılmış. Diyagonal ara yönlerden birisi, sol alt köşede yer alan cam objeyle başlayarak bankerin elleri ve karısının omuzlarıyla devam ederek sağ üst köşede kapıyla sonlanmakta. Ters açıyla oluşan diğer diyagonal yön ise, resmin sağ alt köşesinde bulunan kitap, bankerin karısının elleri, baş hareketi ve bankerin başıyla birlikte sol üst köşeyi işaret ediyor. Bu iki diyagonal yönün kesiştiği nokta kompozisyonun merkezini oluşturarak izleyicinin bakışlarını bu alana yönlendiriyor.

Kompozisyondaki etkiler merkezden dış kenarlara eşit oranda dağıldığından dengede hareketli simetri söz konusu. Sağ yarıdaki kırmızı ve beyaz renk seçimiyle oluşan açık-koyu etkiler ve özellikle kitaptaki detaylı anlatımla oluşan vurgu, bankerin karısının sola yönelen baş hareketi ve ön planda yer alan ayna aracılığıyla sol yarıya yönleniyor. Masanın üzerindeki ayna aracılığıyla görebildiğimiz pencereden içeri süzülen gün ışığı resmin genelinin aydınlanmasına yardımcı olmaktadır. Sanatçının çizgisel biçim yapısıyla ön plana çıkan kapalı form tercihi, kompozisyondaki sakin ve durağan anlatımla bütünleşmiştir.

Bruegel, "Köy Düğünü", ahşap üzerine yağlıboya, 114 x 164 cm, 1567

Bruegel "Köy Düğünü"

Bruegel'in, "Köy Düğünü" adlı yapıtı Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde sergilenmektedir. Bruegel bu resimde, günlük yaşama dair bir olayı, köylü bir çiftin evlilik törenini konu almıştır. Bruegel'in izleyiciye sunduğu konuyla paralellik gösteren gerçeklik duygusu ise, resimlerine dönemin sosyal yaşamına dair bir belge olma niteliği de kazandırmıştır. Bruegel bu resimde konuyu yakın plan açık kompozisyon olarak düzenlediğinden figürler ve nesnelere izleyicinin zihninde tamamlanıyor. Düğünün başkahramanlarından olan gelin, açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, damadın kim olduğu kesin belli değildir. Bu konuda bazı tahminler bulunmaktadır. Bunlardan birisi, gelinin karşısında arkaya doğru dönerek biraz daha şarap ister gibi betimlenmiş olan siyah giysili figür olduğu. Diğeri ise, gelinin sağ tarafında oturan iki kadının yanındaki genç erkek figürüdür. Gelin, koyu renk giysili, başında kırmızı tacıyla, arkasında siyah kumaşla ve üzerinde asılı olan bir fenerle kompozisyondaki diğer kahramanlardan ayrılmıştır. Sosyal yaşamın bir parçası olan kutlamanın anlatıldığı kompozisyonunda, din adamı, soylu kişi, çocuklar, gençler ve yaşlılar köyün tüm halkını yansıtmaktadır.

Resmin mekanı sahnenin büyük bir ahırda ya da ambarda gerçekleştiğini düşündürüyor. Sağ köşeden diyagonal hareketle resme giren bakış açısı, hem resmin mekanının hem de kadrajın daha geniş algılanmasına yardımcı oluyor. Ana yönü oluşturan diyagonal hareket, masa etrafına yerleştirilmiş olan figürler, yemek servisi yapılan sehpa ve servisi yapan figürlerle verilmiştir. Sol ön planda yer alan çocuk, şarap kapları ve servis yapan figürün duruşu, masanın açısına paralel olarak iki tarafına yerleştirilmiş olan figürlerin oluşturduğu düzlemler ana yönü vurgulamaktadır. Ana yönü karşılayan ters açılı diyagonal yön ise, sağ alt köşeden başlayarak yemek servisi yapan figürün duruşu ve duvardaki buğday demeti arasında oluşmaktadır. Bu yöne paralel uzanan diğer diyagonal yön ise sol yarıda yer alan çocuk figürü ve sağ kenarda bulunan soylu figür arasında kurulmuştur. Sol yarıdaki müzisyenler, ön plandaki garson ve gelinin arkasındaki kumaş dikey ara yönleri, binanın kapı kirişi ise yatay ara yönü veriyor.

Yemek servisi yapan figürler, gelin ve aydınlık renk alanları resmin sağ yarısında gruplandırıldığından ağırlığı bu noktaya çekiyor. Resmin sol köşesinde yer alan şarap servisi yapan figür ve arka planda yer alan figürler, ön plandaki çocuk ve orta plandaki müzisyen, izleyicinin bakışlarının tüm yüzeyde dolaşmasını sağlayan asimetrik dengeyi kuruyor. Kahverengi, okru ve kırmızı tonlarının ağırlıkta kullanıldığı resmin armonisi mavi, beyaz ve koyu tonlarla sağlanan açık-koyu renk uyumunu vermektedir. Beyazın yer yer yüzeyde dolaşması resmin genelinde aydınlık alan etkisi yaratıyor. Biçimleri ve konuyu vurgulayan idealize ışık hem resimdeki derinliği hem de hacimselliği güçlendiriyor. Müzisyenler, birbirleriyle sohbet eden figürler, servis yapanlar ve davete gelmeye devam eden konuklar kompozisyona hareketli bir yapı kazandırıyor. Bruegel'in eserlerinin genel çerçevesini belirleyen

konular, çoğunlukla sıradan insanların günlük yaşamı olmuştur. Sanatçının bu konuları yorumlama biçimi ise olay anını veren görünümlerin hakim olduğu hareketli kompozisyon yapılarıyla dikkat çekmektedir. Sanatçının figür tipler ve sıradan insanın yaşamını doğalcı gerçeklik duygusuyla yansıtmaya kaygıları, Kuzey Avrupa resim geleneğinin önemli sanatçıları arasında yer almasında etkili olmuştur.